

ÇEVİRMENLERE KILAVUZ

1. **Yayıneviyle sözleşme imzalamadan bir çeviriye başlamayın.**
2. **Yayınevinin, çevirmenizi önerdiği kitabın Türkçe yayın haklarını almış olduğundan emin olun, Türkçe yayın hakları alınmamış bir eseri çevirmeyin.** (bkz. **tipsözleşme** örneği, madde VIII [4]). Kamuya mal olmamış eserlerin Türkçe yayın haklarının satın alınması gerekir. (Ayrıntılı bilgi için 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun ilgili maddelerine bakılabilir.)
3. **Yayınevinin sözleşmesini imzalamadan önce mutlaka okuyun.** Anlayamadığınız ya da aklınıza yatmayan maddeler varsa, sözleşmenin bir kopyasını alıp bir uzmana danışın, ya da sözleşmeyi ekteki tipsözleşmeyle karşılaştırın. Sözleşmede açıkça belirtilmemiş bile olsa bazı haklarınız hukuken güvence altındadır, ama sözleşmede bu maddelerin açıkça yer alması yararınıza olacaktır. Yayınevinin sözleşmesinde bulunmayan (örneğin avans ödemeleri ve tarihleri gibi) bazı maddelerin eklenmesini de talep edebilirsiniz.
4. **Sözleşmede, size yapılacak ödemelerin yüzde olarak oranının ve tarihlerinin belirtilmiş olmasına dikkat edin** (bkz. tipsözleşme madde VIII [5]). Avans alma hakkınız olduğunu unutmayın (bkz. tipsözleşme madde V).
5. **Yayıneviyle yaptığınız sözleşmede sadece mali haklarınızı (yani eseri çoğaltma ve yayma hakkını) devrettiğinizi, çeviri eserin manevi haklarının size ait olduğunu, hukuken bir "eser sahibi" olduğunuzu unutmayın** (Bkz. tipsözleşme madde II [1, 2, 3]). Yani:
 - a) Yayınevi sizden onay almaksızın çeviriniz üzerinde (teknik ve zaruri değişiklikler hariç) değişiklik yapamaz. Yapılan değişiklikleri onaylamıyorsanız itiraz etme hakkınız vardır. Yayınevi çevirinizi yayınlamadan önce son halinin bir kopyasını size göndermek zorundadır. Ancak, yayınevinin gönderdiği son halde, yapılan değişikliklerin net bir şekilde görünmesini istediğinizi önceden belirtmenizde fayda vardır. Bazı yayınevlerinde redaktörler düzeltmeleri bilgisayar üzerinde yapmayı tercih ettiğinden ne tür değişiklikler yapıldığını göremeyebilirsiniz (düzeltmeleri ya kâğıt üzerinde yapmalarını ya da word'ün değişiklikleri net bir biçimde göstererek kaydeden "değişiklikleri gösterme" özelliğinden yararlanmalarını talep edebilirsiniz) (**bkz. tipsözleşme madde VIII [2]**).
 - b) Yayınevi eserin kapağında, eserle ilgili ilanlarda vs. isminizi anmalıdır (**bkz. tipsözleşme madde VIII**).
 - c) Çeviriniz, sözleşme yaptığınız yayınevi dışında başka yayınlarda ya da mecralarda kullanılabilir (derleme kitaplarda, radyo oyunlarında vs.). Yayıneviyle yaptığınız sözleşmede bu tür çoğaltım haklarını hangi koşullar altında devrettiğinizi belirten maddeler eklenmesi yararınıza olacaktır, zira yayınevi bu tür çoğaltmaları sizin adınıza takip edecektir (**bkz. tipsözleşme madde III [1, 2]**).
6. **İlk kez çalışacağınız bir yayınevinde, çevireceğiniz kitabın editörüyle dilsel tercihleriniz konusunda önceden konuşun, editörler talep etmese bile bir deneme çevirisi yapıp, çeviri anlayışı, dil kullanımı vs. gibi temel konularda anlaşp anlaşmadığınızı kontrol edin.** Editörün çeviriyle ilgili beklentileri tercihlerinizle örtüşmeyebilir. Aylarca emek verdiğiniz bir çeviri, yayınevinin genel dil politikası vs. nedenlerle son aşamada reddedilebilir. Çeviri aşamasında editörle irtibat halinde olmak, hem olası hatalarınızı görüp bunları tekrarlamamanızı engelleyecek, hem de tercihler üzerinde karşılıklı olarak uzlaşabilmenizi sağlayacaktır.

Yayınevleri ilk kez çalışacakları bir çevirmene genellikle deneme çevirisi verirler. Bu çeviri, çevirmenin yeterliliğinin sınanması için bir ölçüt oluşturur. Bir deneme çevirisi aldığınızda, tamamladığınız metni yayınevine teslim etmeden önce başkalarına okutmaktan, örneğin daha önce çeviri yapmış insanlardan çevirinizi düzeltmelerini talep etmekten kaçınmalısınız. Deneme çevirisi aracılığıyla yayınevi üzerinde yanlış bir intiba bırakmanız, son kertede sizin zararınıza olacaktır, çünkü bir kitabın çevirisini üstlenmeniz halinde yayınevi doğal olarak sizden aynı performansı bekleyecek, beklentilerinin karşılanmaması durumunda belki de aylarca üzerinde uğraştığımız çeviriyi reddetme hakkına sahip olacaktır.

7. Yayınevinin çeviri aşamasında yapmanız gereken araştırmalar konusunda size ne ölçüde yardımcı olacağını öğrenin. Yoğun araştırmalar yapmanızı gerektiren bir çeviriyi üstlendiğinizde, bu durumun yükünüzü ve çeviriye harcayacağınız zamanı artıracığını unutmayın. Telif ödemeleri maddesinde bu fazladan yükün gözetilmesini sağlayın.

Editörler, özel bir terminolojinin kullanıldığı kitaplarda çevirmene terimlerin karşılıkları konusunda genellikle yardımcı olurlar. Ancak, bir kitabı doğru çevirmek için çevirmenin yapması gereken araştırmalar terimlerin karşılığını bulmakla sınırlı değildir. Metnin bağlamını bilmek, bir edebiyat metni söz konusuysa yazarın üslubuna vakıf olmak, çevirmenin sorumluluğudur.

8. Yayınevinin sizden beklediği teslim tarihinin çevireceğiniz kitap açısından makul olup olmadığını iyi değerlendirin. Sözleşmede belirtilen süre, özellikle araştırma yapmanızı gerektiren bir kitabın çevirisi için yeterli olmayabilir. Teslim tarihini kendi çalışma koşullarınızı göz önünde bulundurarak belirleyin. Yayınevinin, çevirmenizi önerdiği kitabın yayınlanma tarihiyle ilgili özel bir hassasiyeti olabilir (örneğin, Türkçe yayın haklarının süresi dolacaktır, çevrilecek kitap gündemdeki bir konuyu ele almaktadır vs.). Bu durumda iş yoğunluğunuzun artacağını göz önünde bulundurarak telif ödemelerinde bunun gözetilmesini talep edin.

Belli bir süre içinde tamamlanması şart olan bir kitabın çevirisini üstlendiğinizde, teslim tarihinde gecikmeniz halinde yayınevini ciddi bir zarara uğratacağınızı unutmayın. Elinizde olmayan nedenlerle çeviriyi beklenen tarihte teslim edemeyecekseniz, yayınevini en kısa sürede durumdan haberdar edin.

9. Yayınevi teslim ettiğiniz çevirinin standartlara uygun olmadığı gerekçesiyle çevirinizi kullanmayı reddedebilir ve sözleşmeyi feshedebilir. Bu durumda çevirinizin uzmanlarca değerlendirilmesi için hakem kuruluna başvurmayı önerin (**bkz. tipsözleşme madde VII [2]**).

10. Yayınevine teslim ettiğiniz çevirinin bir kopyasını mutlaka elinizde bulundurun. Çünkü:

- Yayınevi elinde olmayan nedenlerle çevirinizi kaybedebilir. Bilgisayarları çökebilir, dosyalara virüs bulaşabilir vs.
- Yayınevi çeviriniz üzerinde yapılan değişiklikleri size bildirmeden kitabı basabilir. Bu durumda, yapılan değişiklikleri görmek, bazılarını itiraz edebilmek için elinizde çevirinin ilk halinin bulunması gerekecektir.

11. Çeviriniz yayınlandıktan sonra da yayıneviyle irtibatınızı sürdürün ve kitabınızın satış rakamlarını takip edin (bkz. tıpsözleşme madde VIII [6]).

a) Kitabın ilk baskısı tükenmek üzereyse, yeni baskıya gitmeden önce ilk baskıda söz konusu olan hataları düzeltme şansınız olur. Yayınevleri genellikle yeni baskıya karar verdiklerinde çevirmenlere ya birkaç gün önce ya da baskıdan sonra telif ücreti dolayısıyla haber verirler. Bu da, çevirinizde hata olup olmadığını kontrol etmek, varsa düzeltmek için yeterli bir süre olmayabilir.

b) Yayınevi, kitabın baskısı bittiği halde çevirinizi bir daha basmak istemeyebilir. Bu durumda Türkçe yayın haklarının hâlâ o yayınevine ait olup olmadığını öğrenin. Eğer yayın haklarının süresi dolmuşsa, başka bir yayıneviyle görüşebilirsiniz ve kitabı basmak istiyorlarsa Türkçe yayın haklarını alıp çevirinizi yayınlayabilirler. (Yayınevleri Türkçe yayın haklarını genellikle 5-8 yıl süreyle elinde bulundurur.) (bkz. tıpsözleşme madde IX [2]).

12. Yayınevi yayınlanmış çevirinizden baskı adedinin yüzde birine denk gelecek sayıda kopyayı ücretsiz olarak size vermelidir. Buna ek olarak almak istediğiniz kopyalarda en az % 40 indirim talep edin. Çevirinizin müteakip basımlarından da yine baskı adedinin belli bir yüzdesini alma hakkınız vardır (bkz. tıpsözleşme madde VI).

Kaynak: <http://www.cevbir.org/cevklvz.html>